

dr Krzysztof Wątarek
Wyższa Szkoła Ekonomii, Prawa
i Nauk Medycznych im. prof. E. Lipińskiego w Kielcach
Wydział Prawa
krzysztofwatorek@wp.pl

WYBRANE OBSZARY ASYMETRYCZNEGO ZAGROŻENIA TRANSGRANICZNĄ PRZESTĘPCZOŚCIĄ ZORGANIZOWANĄ

SELECTED AREAS OF ASYMMETRIC THREATS TO CROSS-BORDER ORGANIZED CRIME

Streszczenie: Autor opisuje wybrane obszary asymetrycznego zagrożenia transgraniczną przestępczością zorganizowaną w ostatnich latach w Polsce. Pokazuje formy i aspekty transgranicznej przestępczości oraz charakteryzuje przykłady tej przestępczości.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo transgraniczne, przestępczość zorganizowana, przestępczość transgraniczna.

Summary: The author describes selected areas of asymmetric threat of cross-border organized crime in recent years in Poland. It shows the forms and aspects of tragic crime and is characterized by examples of this crime.

Keywords: cross-border security, organized crime, cross-border crime.

Wprowadzenie

Zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/42/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zabezpieczenia i konfiskaty narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa w Unii Europejskiej, „głównym motywem transgranicznej przestępczości zorganizowanej, w tym organizacji przestępczych typu mafijnego, jest uzyskiwanie korzyści finansowych.” W związku z tym właściwe organy powinny dysponować środkami pozwalającymi na wykrywanie, zabezpieczanie i konfiskatę korzyści pochodzących z przestępstwa, jak i na zarządzanie tymi korzyściami. Skuteczne zapobieganie przestępczości zorganizowanej i zwalczanie jej powinno jednak polegać na neutralizacji korzyści pochodzących z przestępstwa i powinno zostać rozszerzone, w niektórych przypadkach, na wszelkie mienie pochodzące z działalności przestępczej.”(Dz.Urz. UE L 127 z 2014 r., s. 39.)

Przestępczość zorganizowana stanowiąca dylemat wewnętrzny wielu krajów, z upływem czasu stała się bolesną stroną światowej globalizacji, bowiem globalizacja

systemów ekonomicznych oraz rozwój technologiczny w zakresie transportu i łączności stworzyły nie tylko olbrzymie szanse dla ogólnoświatowego rozwoju ekonomicznego i wzajemnego komunikowania się, ale przyczyniły się także do stworzenia nowych sprzyjających okoliczności do rozwoju międzynarodowej przestępczości. Zorganizowane grupy przestępcze działają niezależnie od istnienia granic i coraz częściej uzyskują mienie w państwach innych niż te, w których głównie działają oraz w państwach trzecich. Coraz potrzebniejsza stała się zatem skuteczna współpraca międzynarodowa. Powstałe międzynarodowe syndykaty przestępcze zbudowały wielkie globalne imperia, które osiągają coraz większe zyski przez szeroki wachlarz stosowanych bezprawnych i zastraszających działań. Rozrastają się za sprawą przemytu i nielegalnego handlu bronią i narkotykami, nadużyć finansowych na globalną skalę oraz prania ogromnych sum pieniędzy. Rozwijają działalność korupcyjną oraz angażują się w handel ludźmi, w ekonomiczne niewolnictwo i prostytucję oraz w przemyt migrantów. Wysiłki społeczności międzynarodowej zmierzające w kierunku stworzenia i rozwinięcia międzynarodowych instrumentów prawnych w obszarze zwalczania i zapobiegania temu zjawisku wynikają z powszechnego uznania, że problem ten staje się coraz ważniejszym zagadnieniem dla całokształtu bezpieczeństwa międzynarodowego.

Asymetryczność przestępczości transgranicznej jako zagadnienie badawcze

Prowadzenie polityki bezpieczeństwa międzynarodowego związanej ze wzrostem zagrożenia ze strony organizacji przestępczych i terrorystycznych jest przedmiotem licznych dociekań naukowców i analityków, którzy dla należytego opisanie obserwowanych zjawisk i oceny istoty problemów, opisują je sięgając po instrumenty i terminologię charakterystyczną dla wojskowych studiów strategicznych. Przykładem jest publikacja pt. „Działania asymetryczne jako źródło zagrożeń bezpieczeństwa” autorstwa Z. Ciekankowskiego (Ciekankowski, 2009). Popularną i niebywale użyteczną dla zrozumienia istoty zagadnienia zagrożeń występujących w sferze powszechnego bezpieczeństwa międzynarodowego, stała się koncepcja zagrożeń asymetrycznych. Jednak pomimo uznania asymetryczności za odrębny problem badawczy nie udało się wypracować jednolitej i wyczerpującej definicji tego pojęcia.

Zatem, ogólnie rzecz ujmując możemy przyjąć, że z asymetrią mamy do czynienia w sytuacji odmienności, niewspółmierności, czy też nieprzystawalności porównywalnych przedmiotów. Przenosząc takie właśnie założenie na grunt studiów strategicznych koncepcja asymetryczności może posłużyć do opisu konfliktów, z uwzględnieniem wszelkich jego aspektów, takich jak: planowanie, cele, taktyka i sposób prowadzenia działań przez strony konfliktu, stosowane metody i technologie, w tym środki reakcji na działania przeciwnika, normy postępowania stron, perspektywa czasowa itd. W konflikcie asymetrycznym zawsze więc będziemy mieli do czynienia ze znaczną dysproporcją potencjałów lub wyraźną różnicą w zakresie celów, używanych metod, czy też stopnia zaangażowania jego uczestników, przy czym o efektywności asymetrii bę-

dzie decydować takie postępowanie jednej ze stron, które pozwoli na osiągnięcie rezultatów niewspółmiernie większych od poniesionych nakładów. Umiejętne wykorzystanie asymetrii poprzez uderzenia w słabe punkty, osłabienie potencjału obronnego przeciwnika, przeniesienie konfliktu na inne płaszczyzny, stosowanie niekonwencjonalnych metod jest w gruncie rzeczy sztuką ataku na silniejszego przeciwnika. Dzięki uniwersalności powyższych założeń narzędzia wykorzystywane do niedawna wyłącznie w wojskowych studiach strategicznych, coraz częściej znajdują zastosowanie także poza sferą militarną. Spojrzenie bowiem na całe spektrum zagrożeń stwarzanych przez podmioty pozapaństwowe dla globalnego bezpieczeństwa przez pryzmat asymetrii, każe kwalifikować do kategorii zagrożeń asymetrycznych każdy podmiot, który pozostając w konflikcie z danym państwem, czy grupą państw, stosuje niestandardowe metody i środki walki, z tym jednak zastrzeżeniem, że decyzja o wyborze takiego właśnie sposobu działania uwarunkowana jest wyraźną dysproporcją potencjałów przeciwników. Wprawdzie takie właśnie rozumienie zagrożeń asymetrycznych nie pozwala na stworzenie ich zamkniętego i niespornego katalogu, bez wątplenia zaliczyć do nich można jednak transgraniczną przestępczość zorganizowaną.

Pojawiającym się problemem w analizie zorganizowanej przestępczości transgranicznej z uwzględnieniem koncepcji asymetrii jest właściwe zdefiniowanie konfliktu jaki toczy się między państwem a organizacjami przestępczymi. Konfrontacja państwa i organizacji przestępczych jest bowiem naturalną konsekwencją ich przeciwstawnych interesów. Zorganizowane grupy, dążąc do maksymalizacji zysków ze swej nielegalnej działalności, starają się wszelkimi dostępnymi metodami i środkami obniżyć skuteczność organów państwa w egzekwowaniu prawa, by uniemożliwić ściganie sprawców przestępstw, państwo natomiast zainteresowane jest zachowaniem monopolu na stosowanie środków przymusu, by przy ich pomocy utrzymywać porządek publiczny i chronić swoje interesy fiskalne (zob. P. Kuzior, nr 12 (54) grudzień 2008 r., s. 29-31).

Formy i aspekty transgranicznej przestępczości

Formy, przejawy i rozmiary aktywności zorganizowanej przestępczości transgranicznej w poszczególnych państwach są bardzo zróżnicowane. Dlatego też niezwykle trudno jest ocenić skalę jej oddziaływania na bezpieczeństwo państw i systemu międzynarodowego. Niemniej jednak możemy wyodrębnić dwie sfery tego zjawiska. Pierwszą jest zagrożenie bezpieczeństwa ze strony grup przestępczych poprzez fakt prowadzenia przez nie nielegalnej działalności. Nie bez znaczenia dla intensywności tego oddziaływania jest przy tym okoliczność, że z jednej strony aktywność grup przestępczych koncentruje się na popełnianiu czynów zabronionych o znacznym ciężarze gatunkowym, z drugiej strony potęguje rozmiary występujących zjawisk z zakresu patologii społecznych. Skutkiem powyższego jest zawsze uszczerbek bezpieczeństwa państwa i jego obywateli wywołany konkretnym zamachem na dobro chronione prawem i jego bezpośrednimi następstwami. Wpływ ten pojawia się niemal natychmiast, kiedy tylko określona grupa przestępcza podejmie nielegalną działalność i jest zazwyczaj łatwy do zidentyfi-

kowania. O wiele groźniejsze dla systemu bezpieczeństwa państw są natomiast długofalowe skutki aktywności transgranicznej przestępczości zorganizowanej, których źródeł należy upatrywać w tzw. wtórnym oddziaływaniu grup przestępczych. Biorąc pod uwagę to, iż w wyniku nielegalnej działalności zorganizowane grupy przestępcze osiągają określone korzyści materialne, trzeba założyć także, że zdobyte przez nie zasoby mogą i są wykorzystywane do wpływania na sytuację poszczególnych krajów, ich gospodarek a w konsekwencji także na ich bezpieczeństwo. Uzyskane środki finansowe służyć mogą nie tylko podnoszeniu przez grupy przestępcze efektywności swych działań (zakup lepszej broni i innego sprzętu technicznego, opłacenie wyspecjalizowanych doradców), czy stworzeniu parasola ochronnego (korumpowanie urzędników i funkcjonariuszy aparatu ścigania), ale także destabilizacji sytuacji gospodarczej (wzrost konsumpcji i inflacji wywołany napływem nielegalnych środków finansowych) oraz politycznej państwa (spadek zaufania obywateli do klasy politycznej i organów państwa wywołany korupcją i brakiem skuteczności w zwalczaniu przestępczości) (zob. P. Kuzior, nr 12 (54) grudzień 2008 r., s. 29-31).

Nielegalna migracja

Nielegalna migracja od lat pozostaje najpoważniejszym rodzajem przestępczości granicznej, zwłaszcza w formach zorganizowanych. Migranci wciąż poszukują możliwości uzyskania azylu lub poprawy sytuacji ekonomicznej przez znalezienie pracy legalnej lub nielegalnej w krajach lepiej rozwiniętych. Nielegalna migracja jest zjawiskiem stale rosnącym, przy ewentualnych zmianach form i metod organizowania oraz źródeł strumieni migracyjnych uzależnionych od zmian geopolitycznych oraz pojawiających się na świecie konfliktów zbrojnych czy kryzysów ekonomicznych i humanitarnych. W przypadku Polski jest ona traktowana przez migrantów nie tylko jako kraj tranzytowy na szlaku migracyjnym do innych państw Europy Zachodniej oraz Ameryki Północnej, ale również jako kraj docelowej migracji, czemu sprzyjają m.in.: położenie geograficzne, członkostwo w Unii Europejskiej, lepsze perspektywy ekonomiczno-społeczne, atrakcyjny rynek pracy, lepsze zarobki i warunki socjalno-bytowe, wolność polityczna, wyznaniowa i obyczajowa oraz w miarę ustabilizowane diaspory cudzoziemskie. Nielegalna migracja stała się jednym ze znaczących źródeł dochodu zorganizowanych grup przestępczych, które organizują migrantom transport, tymczasowe schronienie w państwach tranzytowych, a także niejednokrotnie podrobione lub przerobione dokumenty. Należy przy tym zaznaczyć, że tylko nieliczni migranci podejmują próbę indywidualnego i samodzielnego dotarcia do kraju docelowego. Pozyskane w ten sposób środki finansowe służą do prowadzenia innej działalności przestępczej np. grupy wietnamskie zakładają plantacje marihuany oraz laboratoria, gdzie produkowana jest metaamfetamina. Grupy przestępcze wykazują się wysokim poziomem kreatywności w organizowaniu przekraczania granicy i szybko dostosowują się do nowych wymogów sytuacji. Na szeroką skalę i z różnym natężeniem w celu nielegalnej migracji, wykorzystywane są także szlaki lotnicze z różnymi konfiguracjami połączeń, natomiast szlaki

morskie w zdecydowanie mniejszym stopniu. Zjawisko nielegalnej migracji można podzielić na tę nielegalną np.: przekraczanie granicy przez tzw. zieloną granicę lecz nie jest to zjawisko masowe z uwagi na szczelność granic i duże ryzyko niepowodzenia. Natomiast przekraczanie granicy na podstawie przerobionych bądź podrobionych dokumentów uprawniających do jej przekraczania stosowane jest najczęściej przez osoby z tzw. krajów presji migracyjnej takich jak: Pakistan, Syria i Irak. Osoby te przedostawały się z kraju pochodzenia zazwyczaj do Grecji, gdzie wchodziły w kontakt z grupami przestępczymi, które organizowały im dokumenty, fałszując je „pod cudzoziemca” i bilety na połączenia lotnicze wewnątrz Strefy Schengen. Metoda ta bywa wykorzystywana również przez osoby powiązane z międzynarodowym terroryzmem. Przerabianie stempli kontroli granicznej w celu potwierdzenia „legalności” okresów pobytu na terytorium Unii Europejskiej oraz uzyskania kolejnej wizej stosowane jest, gdy cudzoziemiec przekroczy dozwolony czas pobytu i grożą mu z tego tytułu sankcje np.: niewydanie kolejnej wizej lub czasowy zakaz wjazdu na terytorium Unii, jak również, np.: w celu potwierdzenia przed urzędami administracji państwowej wymaganego czasu pobytu w Unii lub wykazania legalnego wjazdu na jej terytorium. Wykorzystywanie metody na podobieństwo tzw. *look a like*, a więc posługiwanie się dokumentami należącymi do innych osób, dotyczy głównie kierunku brytyjskiego oraz holenderskiego. Z tej metody korzystają przeważnie Ukraińcy, wykorzystując przede wszystkim polskie dowody osobiste. Wykorzystywana jest również metoda „quasi legalna”, tj.: nadużywanie możliwości wjazdu na teren Polski, głównie pod pretekstem podejmowania pracy, poprzez wykorzystywanie w tym celu oświadczeń o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi. W tym przypadku odnotowano, że od kilku lat następuje szybki rozwój podmiotów gospodarczych prowadzonych zarówno przez krajowców jak i cudzoziemców oraz powstawanie nowych filii tych podmiotów zarówno w kraju, jak i za granicą, które biorą udział w organizowaniu lub ułatwianiu cudzoziemcom wyludzenia wiz uprawniających ich do wjazdu i pobytu na terytorium Strefy Schengen. Wzmocnił się również system funkcjonowania pośredników w celu wyludzenia wiz lub uzyskania innych dokumentów potwierdzających cel podróży zarówno fałszywych, jak i prawdziwych takich jak: zezwolenia na pracę, zaproszenia, dokumenty potwierdzające rezerwację hotelową, bilety powrotne, konferencje, usługi zdrowotne. Nadużywanie procedury nadania statusu uchodźcy jest obecnie najszerzej stosowaną metodą przedostania się i choćby chwilowego zalegalizowania sobie pobytu na terenie państwa wchodzącego w skład Unii Europejskiej. Uchodźcy składają na przejściu granicznym wnioski o nadanie statusu uchodźcy, tym samym legalizując sobie pobyt do czasu rozpatrzenia wniosku. Część z nich nie dociera do ośrodka recepcyjnego, lecz duża część podejmuje próbę wyjazdu na zachód Europy. Również na terenie Polski powstały grupy przestępcze, wyspecjalizowane w organizacji nielegalnej migracji dla osób ze swojego kraju pochodzenia, jak również cudzoziemców. Ze względu na rodzaj uprawianej przestępczości oraz przebieg szlaków migracyjnych grupy te mają charakter międzynarodowy i specjalizują się np. w fikcyjnym zawieraniu związków małżeńskich cudzoziemców z obywatelami Polski. Dotyczy to głównie obywateli Pakistanu, Bangladeszu, Jordanii, Turcji, Mongolii, Iraku, Gruzji oraz Serbii. W 2015 roku zaobserwowano nowy trend w próbie legalizacji przez obywa-

teli państw trzecich takich jak: Pakistanu i Indii, pobytu na terytorium Polski. Cudzoziemiec przylatywał do Polski, posługując się sfałszowanym tytułem pobytowym jednego z krajów Unii Europejskiej lub sfałszowaną wizą najczęściej hiszpańską lub grecką. Ponadto do paszportów wbijane były fałszywe stemple świadczące o tym, że cudzoziemiec przekroczył legalnie zewnętrzną granicę Unii. Na podstawie tak przygotowanych dokumentów oraz stosownych wniosków urzędowych cudzoziemcy składali wnioski o zalegalizowanie pobytu na terytorium Polski, a tym samym o wydanie dokumentu, na podstawie którego mogliby swobodnie przemieszczać się po Unii Europejskiej. W razie potrzeby organizowany był fikcyjny meldunek lub fikcyjna kariera zawodowa w firmach „słupach”. Proceder dotyczył głównie obywateli Pakistanu i Indii, którzy wyczerpali już wszystkie dostępne możliwości zalegalizowania pobytu na terytorium innego kraju Unii. Ostatecznie dokonano rozbicia grup przestępczych zajmujących się tym procederem, a tym samym skutecznie wyeliminowano ten sposób działania cudzoziemców. (Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, 2015., s. 96-100).

Handel ludźmi

Handel ludźmi to poważne przestępstwo rażąco naruszające podstawowe prawa człowieka. Jego istotą jest wykorzystanie człowieka, nawet za jego zgodą, przy użyciu konkretnych metod i środków. Niemniej jest to proceder wieloczynnościowy, zakładający wiele działań przestępczych. Nie należy zatem rozpatrywać go jedynie pod kątem zaistnienia samej transakcji kupna – sprzedaży człowieka, ale znacznie szerzej z uwzględnieniem innych zachowań sprawczych, polegających na zawarciu stosownej umowy lub do niej prowadzących działań, np. werbowanie-rekrutacja, przekazywanie, przetrzymywanie, transport. Sprawcy stosują wiele metod celem zwerbowania i wykorzystania ofiar. Najczęściej jest to wprowadzanie w błąd co do oferowanej pracy lub charakteru związku emocjonalnego między osobą werbującą a przyszłą ofiarą. Ofiary stają się więc silnie uzależnione od sprawców zarówno materialnie, jak i emocjonalnie. Z tego powodu handel ludźmi to proceder bardzo trudny do ujawnienia. Przestępstwo handlu ludźmi jest ściśle związane z ruchami migracyjnymi i często ma charakter ponadnarodowy. Jest zjawiskiem dynamicznym, dotyczącym całego świata i wynika przede wszystkim z istnienia problemów i różnic natury społecznej, ekonomicznej czy kulturowej. Ofiary najczęściej są wykorzystywane do prostytucji, pracy przymusowej i żebractwa, ale także do działań kryminalnych np. kradzieży i handlu narkotykami oraz do zawierania fikcyjnych małżeństw i wyłudzenia świadczeń socjalnych lub kredytów. Obecnie mamy do czynienia nie tylko z wykorzystywaniem na terenie Unii Europejskiej obywateli państw trzecich, ale także ze zjawiskiem wewnątrzunijnego handlu ludźmi, w ramach którego ofiarami padają obywatele Unii. O ile w poprzednich latach podstawowym problemem z punktu widzenia podejmowanych działań było zwalczanie handlu ludźmi, przede wszystkim handlu kobietami w celach wykorzystywania do prostytucji, o tyle obecnie równie ważne wydają się kwestie związane z umiejętnością rozpoznania i prawidłowego kwalifikowania

znamion czynów przestępczych dotyczących werbowania i przyjmowania osób w celu ich eksploatacji do pracy niewolniczej. Jakkolwiek dla tych form wykorzystania płęć i wiek pokrzywdzonych wydaje się nie mieć szczególnego znaczenia, to jednak zauważa się, że większość ofiar to mężczyźni, zwykle w średnim wieku. Sprawcy wykorzystują ich trudną sytuację na rynku pracy. Osobami szczególnie zagrożonymi są więc bezrobotni, dodatkowo mający problem alkoholowy, którzy w przeszłości popadli w konflikt z prawem. Ofiary pracy przymusowej najczęściej są rekrutowane w swoich krajach pochodzenia, nierzadko za pośrednictwem lokalnych agencji pośrednictwa pracy, gdzie są wprowadzane w błąd co do warunków pracy, zakwaterowania i płacy. Po przybyciu na miejsce cudzoziemcom odbierane są dokumenty tożsamości, a warunki zakwaterowania i pracy znacznie odbiegają od norm powszechnie przyjętych. Ofiarom nie są wypłacane wynagrodzenia za pracę, a często naliczane są dodatkowe należności – kary, w ten sposób sprawcy tworzą wobec cudzoziemców fikcyjną „spirale długu”. Podkreślić należy, że w tego rodzaju sprawach istnieje bardzo szeroki obszar do interpretacji, czy mamy do czynienia z pracą przymusową, naruszeniem praw pracowniczych, czy też z wyzyskiem do pracy lub usługami o charakterze przymusowym. W ostatnich latach dochodziło również do ujawniania przypadków wykorzystania cudzoziemców w ramach tzw. niewolnictwa domowego. Stanowi ono rodzaj pracy przymusowej, lecz jest znacznie trudniej ujawniane z uwagi na fakt, że proceder ma miejsce w gospodarstwach domowych. Ofiary są wprowadzane w błąd odnośnie do warunków pracy i płacy. Obiecywane jest im zatrudnienie w charakterze gospodyni domowej lub opiekunki do dzieci. Faktycznie zaś osoby te po przybyciu na miejsce zupełnie tracą swobodę poruszania się i kontaktowania ze światem zewnętrznym. Nie otrzymują wynagrodzenia, a pracodawcy traktują je jak przedmiot własności. Ofiarami padają najczęściej kobiety pochodzącej z odległych krajów azjatyckich i afrykańskich. Z uwagi na różnice kulturowe i językowe osoby te są szczególnie podatne na wykorzystanie i zupełnie zależne od sprawców. Natomiast proceder handlu ludźmi w celu uprawiania prostytucji i innych usług seksualnych dotyczy niemal wyłącznie kobiet i dziewcząt i wiąże się głównie tzw. prostytucją przydrożną oraz zatrudnianiem kobiet w agencjach towarzyskich lub domach publicznych ulokowanych w prywatnych mieszkaniach. Ofiary są werbowane w swoich krajach pochodzenia. W wielu przypadkach są świadome, że będą trudniły się prostytucją. Ich przyzwolenie wynika z trudnej sytuacji rodzinnej oraz z braku perspektyw na inną formę zarobkowania. Ofiary eksploatacji seksualnej to często osoby niewykształcone i silnie uzależnione od sprawców zarówno emocjonalnie, jak i materialnie.

Kolejną zidentyfikowaną formą wykorzystania ofiar handlu ludźmi jest żebractwo. Ofiarami padają zarówno kobiety, jak i mężczyźni, a także małoletni. Cudzoziemcy są rekrutowani w swoich krajach pochodzenia. Osoby rekrutujące wyszukują osób z widocznym kalectwem fizycznym, niewykształconych i w bardzo trudnej sytuacji materialnej. Sprawcy zapewniają transport i zakwaterowanie oraz pomoc w uzyskaniu dokumentów, najczęściej fałszywych. Za te usługi ofiarom jest naliczany dług, który stale powiększa się o bieżące koszty związane z zakwaterowaniem i wyżywieniem. Analogicznie jak w przypadku wykorzystania do prostytucji, ofiary w niektórych przypadkach są świadome formy zarobkowania, nie przewidują jednak stale rosnącego długu oraz

przemocy i gróźb, jakie sprawcy stosują wobec nich i ich rodzin. Kolejną pojawiającą się w ostatnich latach formą wykorzystania cudzoziemców jest zmuszanie ich do popełniania przestępstw. Ofiary są zmuszane do popełniania kradzieży, a także do sprzedaży podrabianych artykułów. (Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2015 r., s. 108-112).

Przemyt i nielegalny handel bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi

Zjawisko przemytu broni należy rozpatrywać, kierując się aspektami: ekonomicznym, politycznym i społecznym. Konflikt zbrojny na Ukrainie oraz nasilenie zagrożenia terrorystycznego związanego m.in. z atakami w Europie Zachodniej, jak również w innych krajach świata, powiązanego z dużymi ruchami migracyjnymi w związku z konfliktami zbrojnymi na Bliskim Wschodzie, spowodował wzrost popytu na towary, technologie i usługi o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, tj.: broń, amunicję, materiały wybuchowe, umundurowanie (w tym specjalistyczne: kamizelki kuloodporne, środki ochrony (hełmy), ciężki sprzęt (ciężarówki, sprzęt budowlany – mogący być wykorzystany w celach militarnych). Grupy przestępcze coraz częściej próbują organizować kanały przemytu broni i amunicji a następnie ich dystrybucji w głąb terytorium Unii Europejskiej. Brak wewnętrznych granic Unii Europejskiej powoduje, że członkowie zorganizowanych grup przestępczych, co do których istnieje uzasadnione podejrzenie, że mogą przemycać broń palną, jej części czy amunicję, wykorzystują swobodę przemieszczania się w ramach Unii ze szkodą dla wolności i bezpieczeństwa społeczności europejskiej.

Cyberprzestępczość

Prekursorską i jedną z najszybciej rozwijających się form przestępczości transgranicznych jest cyberprzestępczość. Internet stał się niemal niezbędnym elementem naszego życia, dzięki któremu można przekazywać informacje i komunikować się z całym światem, dlatego przestępcy wykorzystują związane z tym możliwości (*Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2015 r.*, s. 117).

Choć takie wyrażenia, jak przestępczość komputerowa czy cyberprzestępczość nie należą w obowiązującym stanie prawnym do polskich wyrażen ustawowych, nie sposób nie zgodzić się z twierdzeniem, że odnoszą się do jednego z największych zjawisk przestępnych dzisiejszych czasów. Zgodnie z aktualnymi szacunkami łączna wartość globalnych strat ponoszonych na skutek popełniania cyberprzestępstw już od kilku lat jest porównywalna do wartości całego rynku narkotykowego i plasuje się na poziomie 388 mld dolarów rocznie (J. Wasilewski, nr 15/16).

Obecnie z cyberprzestrzeni korzysta kilka miliardów użytkowników. Jest to idealna przestrzeń dla przestępców, którzy pozostając anonimowi uzyskują dostęp do naszych danych osobowych, które świadomie lub nieświadomie umieszczamy w sieci. Zagrożenia związane z bezpieczeństwem w Internecie dramatycznie wzrosły w ostatnich latach.

Na świecie ofiarą cyberprzestępców padło już 431 milionów osób dorosłych. Każdego dnia odnotowuje się do 80 milionów zautomatyzowanych ataków hackerskich. Ponad trzy czwarte cyberprzestępstw powiązanych jest z przestępczością zorganizowaną. Cyberprzestępczość stała się bardziej prosta w miarę postępu technologicznego. Przestępcy nie muszą już wykazywać się ponadprzeciętnymi umiejętnościami technicznymi, aby stanowić zagrożenie. Na przykład narzędzia programowe pozwalające użytkownikowi zlokalizować otwarte porty lub zmienić ustawienia hasłowe można bez problemu kupić w Internecie. Niestety wykrywalność sprawców tych przestępstw nie wzrosła. Ze względu na anonimowość, jaką zapewnia cyberprzestrzeń, trudno jest organom ścigania zidentyfikować i namierzyć przestępców (13 Kongres ONZ w Sprawie Zapobiegania Przestępczości i Promowaniu Sprawiedliwości Karnej, marzec 2015 r.).

W omawianym zagadnieniu systemy teleinformatyczne oraz sieci mogą służyć zarówno do popełniania tradycyjnych przestępstw np. oszustwa czy zniewagi, jak i przestępstw, które pojawiły się dopiero wraz z pojawieniem się cyberprzestrzeni np. włamywanie się do zasobów komputerów i przechwytywanie transmisji danych. Przestępstwa popełniane w cyberprzestrzeni nie ograniczają się metodologicznie wyłącznie do dokonywania określonych czynności technicznych, mających na celu np. przełamanie zastosowanych na serwerze zabezpieczeń, ale mogą polegać także na wykorzystywaniu metod socjotechnicznych, które wprowadzają użytkownika w błąd np. podanie swojego hasła do skrzynki pocztowej w przekonaniu, że aktywuje nowe, darmowe usługi. Regulacja karna penalizująca poszczególne cyberprzestępstwa nie musi odnosić określonego czynu wprost do systemów teleinformatycznych. Zakwalifikowanie popełnionego czynu do cyberprzestępczości powinno się odbywać na podstawie kryteriów materialnych, odwołujących się do sposobu oraz miejsca popełnienia danego czynu, nie zaś formalnych. Systemy oraz sieci mogą być wykorzystywane w zjawiskach przestępnych jako narzędzie oraz jako cel. W przypadku przestępstw zamykających się w całości w cyberprzestrzeni te dwa rodzaje przeznaczenia występują równolegle. Pojawienie się cyberprzestrzeni wykreowało nowe środowisko dla działań bezprawnych, co spowodowało nie tylko to, że miejscem popełniania nowoczesnych przestępstw jest logiczny obszar domeny cyfrowej, lecz także zmieniło sposób rozumienia dobra prawnie chronionego stanowiącego przedmiot zamachu. Cyberprzestępczość często jest kierowana zarówno przeciw samemu bezpieczeństwu systemów teleinformatycznych, jak i bezpieczeństwu danych przetwarzanych w tych systemach w postaci elektronicznej. W zależności od rodzaju danych możliwe jest też dalsze kwalifikowanie czynu np. jako kradzież w przypadku przesuwania aktywów finansowych między kontami w atakowanej usłudze bankowości elektronicznej. Przestępczość w cyberprzestrzeni może być popełniana przez bezpośrednie działanie sprawcy bądź przez zautomatyzowane działania odpowiednio przygotowanego systemu lub oprogramowania. Przykładem jest umieszczenie wirusa komputerowego, który może wykraść dane oraz wysłać je do osoby, która go stworzyła, nawet po kilku latach od umieszczenia go w sieci. Z uwagi na sposób popełniania cyberprzestępstw ściganie ich sprawców wymaga podejmowania wielu czynności technicznych pozwalających na odnajdywanie elektronicznych dowodów przestępstwa. Pozyskiwanie takich dowodów wymaga przede wszystkim zabezpieczenia fizycznych nośników

danych oraz tzw. logów wskazujących na historię ruchu sieciowego. Pośród najczęściej wymienianych cyberprzestępstw można wymienić: bezprawny dostęp do danych lub do systemu (dostęp do systemu nie musi wiązać się z dostępem do chronionych danych, może ograniczać się jedynie do części konfiguracyjnej), uszkodzanie danych, zakłócanie poprawnego funkcjonowania systemu, udostępnianie narzędzi służących do popełniania przestępstw w cyberprzestrzeni na przykład tzw. *exploitów* będących gotowymi programami przystosowanymi do wykorzystania określonej podatności systemu, propagowanie w sieciach treści zabronionych czy nielegalne powielanie materiałów chronionych prawami autorskimi lub naruszanie takich praw w inny sposób. Należy dodać, że każde z cyberprzestępstw może być popełnione na wiele sposobów technicznych – nazywanych także atakami – odnoszących się do modus operandi sprawcy (*Przestępczość w cyberprzestrzeni*, s. 171-172).

Podsumowanie

Jak słusznie zauważa T. Bąk (Bąk, nr 3 (161) 2011, s. 95) „w najbliższej przyszłości należy spodziewać się dalszego rozwoju transgranicznej przestępczości zorganizowanej”. Niebagatelnym czynnikiem, jaki utrudnia skuteczne przeciwstawienie się temu zjawisku jest proces globalizacji. Globalizacja systemów ekonomicznych, rozwój technologiczny oraz coraz bardziej otwierające się granice, stworzyły szanse dla ogólnosięwiatowego rozwoju ekonomicznego i wzajemnego komunikowania się. Przyczyniły się jednocześnie także do zaistnienia sprzyjających okoliczności dla międzynarodowej przestępczości zorganizowanej i doprowadziły do dramatycznego wzrostu i rozprzestrzenienia się licznych grup przestępczych prowadzących swą działalność nie tylko w poszczególnych państwach, lecz także w ramach regionów geopolitycznych i całych kontynentów. W reakcji na to państwa były zmuszone połączyć siły w celu stworzenia instrumentów prawnych opartych na współpracy międzynarodowej, która byłby w stanie zapewnić odpowiednim krajowym organom i instytucjom właściwą siłę i uprawnienia do przeciwdziałania międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. Zawierane umowy odnoszą się do międzynarodowej przestępczości zorganizowanej jako do zjawiska całościowego. Dotychczasowe doświadczenia praktyki międzynarodowej wskazują, że to właśnie umowy wielostronne o charakterze uniwersalnym wydają się mieć największe znaczenie dla skutecznego przeciwstawienia się przez społeczność międzynarodową transgranicznej przestępczości zorganizowanej.

BIBLIOGRAFIA

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/42/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zabezpieczenia i konfiskaty narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa w Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE L 127 z 2014 r., str. 39.
- Bąk T., *Bezpieczeństwo transgraniczne Polski*, Zeszyty Naukowe WSOWL nr 3 (161) 2011.

- Ciekankowski Z. *Działania asymetryczne jako źródło zagrożeń bezpieczeństwa*, Centrum Naukowo-Badawcze Ochrony Przeciwożarowej im. J. Tuliszewskiego – Państwowy Instytut Badawczy Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza, 2009, nr 3.
- Kuzior P., „*Transgraniczna przestępczość zorganizowana – asymetryczne zagrożenie*” – Prawo Europejskie w praktyce nr 12 (54) grudzień 2008 r.
- Wasilewski J., *Przestępczość w cyberprzestrzeni-zagadnienia definicyjne*, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, czasopismo Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego nr 15/16.
- Kuzior P., „*Transgraniczna przestępczość zorganizowana – asymetryczne zagrożenie*” – Prawo Europejskie w praktyce nr 12 (54) grudzień 2008 r.
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, *Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2015 r.*
- Wasilewski J., *Przestępczość w cyberprzestrzeni-zagadnienia definicyjne*, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, czasopismo Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego nr 15/16.
- Bąk T., *Bezpieczeństwo transgraniczne Polski*, Zeszyty Naukowe WSOWL nr 3 (161) 2011.
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, *Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2015 r.*, data publikacji: 17 lutego 2017 r.
- 13 Kongres ONZ w Sprawie Zapobiegania Przestępczości i Promowaniu Sprawiedliwości Karnej, Doha, Katar, 12-19 kwietnia 2015 r., *Cyberprzestępczość*, dokument opracowany przez Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie, marzec 2015 r.